

Modul/Kurs sillabusi
Mashina tarjimasining lingvistik asoslari
70230801– Kompyuter lingvistikasi

Kurs:	1
Kurs turi:	Tanlov
Kurs kodi:	MTLA2052
Yil:	2022
Semestr:	2
Ta'lim shakli:	kunduzgi
Mashg'ulotlar shakli va semestrga ajratilgan soatlar:	
Ma'ruza	20
Amaliy	40
Mustaqil ta'lim	60
Kredit miqdori:	4
Baholash shakli:	test
Kurs tili:	o'zbek

Kurs maqsadi (KM)	
KM1	Talabalarda fan bo'yicha asosiy konsepsiyalar va filologik sohada mashina tarjimasini yaratishda lingvistik va dasturiy injiniring bilimlarini shakllantirish.
KM2	Avtomatik tarjima bo'yicha lingvistik ta'minotni yaratishga o'rgatish.

Kursni o'zlashtirish uchun zarur boshlang'ich bilimlar	
1	Kompyuter savodxonligi, informatika, ingliz tilidan muayyan darajada bilimga ega bo'lish.
2	Formal grammatika nazariyasi, modellash va uning mohiyati, tabiiy tilni qayta ishlash haqidagi ma'lumotlarni o'zlashtirish.

Ta'lim natijalari (TN)	
TN1	Tarjima platformalari va dasturlarida tarjima xotirasini yaratish, kompyuter tarjimasini uchun lingvistik ta'minotni shakllantirish, parallel korpuslardan foydalanish bo'yicha <i>bilimga ega bo'ladi.</i>
TN2	Tarjimon dastur va tizimlari tarjimasini qiyosiy tahlil qila olishi, lingvistik ta'minotni shakllantirishda yuzaga keladigan muammolar bo'yicha yechimlar qabul qilish, til materiallarini lingvistik tahlil qilish <i>ko'nikmalari shakllantiriladi.</i>

TN3	Mashina tarjimasini yaratish metodlari asosida kompyuter tarjimasi mahsulotlari uchun ma'lumotlar bazasini yaratish va ulardan foydalanish malakasiga ega bo'ladi.
------------	---

Kurs mazmuni	
Mashg'ulotlar shakli: ma'ruza (M)	
M1	Mashina tarjimasining yuzaga kelishi va taraqqiyoti
M2	Mashina tarjimasi fanining shakllanishi va istiqbollari
M3	Mashina tarjimasi klassifikatsiyasi
M4	Mashina tarjimasi modellari va tarjima usullari
M5	Tarjimada modellashtirishning lingvistik asoslari
M6	Mashina tarjimasi texnologiyasi
M7	Mashina tarjimasida texnik muammolari
M8	Mashina tarjimasining lingvistik muammolari
M9	Terminologiya va terminografiya masalalari
M10	Tarjimon dasturlar uchun so'z turkumlarini teglash masalasi
Mashg'ulotlar shakli: amaliy mashg'ulot (A)	
A1	Tarjimon dasturlari va tizimlaridan maqsadli foydalanish, ularning tarjimasini qiyosiy tahlil qilish
A2	Tarjimada tillar tipologiyasi
A3	Tarjimada til birliklari va lingvistik tahlil
A4	Mashina tarjimasi lingvistik ta'minotini yaratish bosqichlari
A5	Wordfast ilovasini o'rnatish va undan foydalanish
A6	Mashina tarjimasidagi sintaktik transformatsiyalar
A7	Mashina tarjimasining lingvistik muammolari
A8	Mashina tarjimasida so'z yasalihi va omonimlar masalasi
A9	Kompyuter tarjimasi tizimlarida frazeologik birikmalarni tarjima qilish masalasi
A10	O'zbek va ingliz tillaridagi fe'l so'z turkumi ma'lumotlari bazasini yaratish tamoyillari
A11	O'zbek va ingliz tillaridagi ot so'z turkumi ma'lumotlari bazasini yaratish tamoyillari
A12	Mashina tarjimasi uchun sifat, son, olmosh, ravish turkumlari bazasini yaratish
A13	Yordamchi va alohida olingan so'zlar turkumlarining qiyosiy-tipologik bazasini yaratish
A14	Mashina tarjimasi uchun elektron lug'atlarni yaratish prinsiplari
A15	Mashina tarjimasi uchun sinonim so'zlarning ta'limiy ma'lumotlari bazasini yaratish prinsiplari
A16	Lingvistik dasturlar uchun so'z birikmalari modellarini yaratish

A17	Kompyuter tarjimasini uchun sodda gap modellarini yaratish
A18	O'zbekcha tezaurus yaratishda xorij tezauruslaridan foydalanish
A19	Scetch Engine platformasi va uning imkoniyatlaridan foydalanish
A20	Mashina tarjimasini uchun o'zlashma so'zlar ta'limiy bazasini yaratish masalalari

Asosiy adabiyotlar	
1	Пўлатов А. Компьютер лингвистикаси. – Тошкент: Akademnashr, 2011. – 520 б.
2	Rahimov A. Kompyuter lingvistikasi asoslari. – Toshkent: Akademnashr. 2011. – 160 b.
3	Daniel Stein. Machine translation: Past, present and future. In Georg Rehm, Felix Sasaki, Daniel Stein & Andreas Witt (eds.), Language technologies for a multilingual Europe: TC3 III, 5–17. Berlin: Language Science Press.
4	Марчук Ю.Н. Модели перевода. Учеб. пособие для студ. учреждений высш. проф. образования. – Москва: Академия, 2010. – 176 с.
5	Марчук Ю.Н. Проблемы машинного перевода. М.: Наука, 1983. – 118 с.
6	Филиппович А.Ю. Системы машинного перевода. – Москва, 2012. Семенов А.Л. Современные информационные технологии и перевод: учебное пособие. – Москва: Академия, 2008. – 224 с.
Tavsiya qilinadigan qo'shimcha adabiyotlar	
1	Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 21 октябрдаги “Ўзбек тилининг давлат тили сифатидаги нуфузи ва мавқеини тубдан ошириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-5850-сон Фармони (https://lex.uz/docs/4561730)
2	Пўлатов А., Муминова Т., Пулатова И. Дунёвий ўзбек тили. Т.1. (Ўзбек тилида феълнинг шакллари ва уларнинг рус, инглиз тилларида берилишлари). – Тошкент, 2003.
3	Пўлатов А., Муҳамедова С. Компьютер лингвистикаси. – Тошкент, 2007.
4	Миртожиев М., Муҳамедова С. Ўзбек тилида сўз валентликлари. – Тошкент, 2011.
5	Abdurahmonova N. Mashina tarjimasining lingvistik asoslari. Qo'llanma. – Toshkent: Akademnashr, 2012.
6	Беляева Л. Теория и практика перевода. Учебное пособие. Санкт-Петербург, 2007. – 212 с.
7	Леонтьева Н.Н. Автоматическое понимание текста: системы, модели, ресурсы: учеб. пособие. – Москва: Академия, 2006. – 304 с.
8	Рябцева Н.К. Информационные процессы и машинный перевод. Лингвистический аспект. – Москва: Наука, 1986. – 169 с.
9	Карцева Е.Ю., Маргарян Т., Гурова Г. Развитие машинного перевода и его место в профессиональной межкультурной коммуникации. Вестник

	РУДН, серия Теория языка. Семиотика. Семантика, 2016, № 3. – С. 155-164.
10	Кулагина О.С. О современном состоянии машинного перевода // Математические вопросы кибернетики. Вып. 3. — М.: Наука, 1991. — С. 5–50.
11	Кулиева З.Ю. Определение оптимальной структуры автоматического словаря в системе машинного перевода: Автореф. на соис. д.ф.ф.н. – Баку, 2011.
12	Абжалова М.А. Ўзбек тилидаги матнларни таҳрир ва таҳлил қилувчи дастурнинг лингвистик модуллари (расмий ва илмий услубдаги матнлар таҳрири дастури учун): Филол.фан.бўйича фалсафа доктори (PhD)...дис. афтореф. – Фарғона, 2019. – 50 б.

Internet manbalari

1	https://www.researchgate.net/publication/228926689_Machine_translation_Andy_Way . Machine translation
2	http://www.hutchinsweb.me.uk/IntroMT-TOC.htm An Introduction to Machine Translation W. John Hutchins, Harold L. Somers.
3	https://keldysh.ru/papers/1991/mvk/mvk1991_5.pdf Кулагина О.С. О современном состоянии машинного перевода // Математические вопросы кибернетики. Вып. 3. – М.: Наука, 1991. – С. 5-50.
4	https://ru.wikipedia.org/wiki/Гибридный_машинный_перевод
5	https://vc.ru/future/32616-mashinnyy-perevod-ot-holodnoy-voyny-do-glubokogo-obucheniya
6	https://www.dissercat.com/content/analiz-i-otsenka-effektivnosti-sovremennykh-sistem-mashinnogo-perevoda
7	https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Linguist/shveyz/p10.pdf
8	https://studfile.net
9	www.promt.ru
10	www.lingvo.ru
11	www.translateit.ru
12	https://www.sketchengine.eu
13	https://ru.wikipedia.org/wiki/Гибридный_машинный_перевод

Sillabus muallifi:	Abjalova Manzura Abdurashetovna
E-mail:	abjalovamanzura@navoiy-uni.uz
Tashkilot:	Kompyuter lingvistikasi va raqamli texnologiyalar
Sana:	27.08.2021

Kafedra mudiri

B.Elov